

Preek van ds. H.U. de Vries, gehouden in de Pelgrimskerk te Amsterdam op 25 december 2020.

Lezingen: Jesaja 8:23-9:6; Filippenzen 2:5-11; Lucas 1:1-21.

Thema: 'What's in a name?'

Muziekstuk na de verkondiging: aria 'Flösst, mein Heiland, flösst dein Namen' (Weihnachtsoratorium, BWV 248/4, Johann Sebastian Bach).

Gemeente van Jezus Christus,

'What's in a name?' roept Juliet uit, staande op het balkon van haar ouderlijk huis, nadat zij in de boomgaard beneden Romeo zijn liefde voor haar heeft horen verklaren. 'What's in a name?', 'Wat zegt een naam eigenlijk?'

Ook Juliet is verliefd. Maar Romeo, naar wie haar liefde uitgaat, behoort tot een verkeerde, vijandige familie. Zijn naam, zijn afkomst staat haar liefde in de weg. Verteerd door innerlijke spanning zoekt Juliet een uitweg. 'Ach, wat zegt een naam eigenlijk?', houdt zij zich voor. 'Dat wat wij een roos noemen zou onder elke andere naam immers even zoet geuren. Romeo zou, als hij niet Romeo zou heten, de volmaaktheid behouden die hij bezit. Daarom, Romeo, leg je naam af, die geen deel van jouzelf uitmaakt, en neem vervolgens mij geheel tot de jouwe.'

'What's in a name?' 'Wat zegt een naam eigenlijk?' Deze bekende woorden uit Shakespeares *Romeo and Juliet*, waarmee Juliet het bezwaar tegen haar geliefde Romeo uit de weg probeert te ruimen, hebben bij ons een spreekwoordelijke status gekregen. We gebruiken ze om aan te geven dat niet de naam van een mens of zaak het belangrijkste is, maar veeleer de innerlijke kwaliteiten, die niet met die naam hoeven samen te vallen: 'Ik heb dit jaar geen kerstbrood gekocht van het gerenommeerde merk X', zeggen we bijvoorbeeld, 'en toch smaakt het fantastisch. Ach, what's in a name?'

'What's in a name?', 'Wat zegt een naam eigenlijk?' In Shakespeares tragedie vallen deze woorden volkomen op hun plaats, en ook wij gebruiken ze als het ons uitkomt niet zonder reden. Maar het bijbels-geörienteerde jodendom gaat daarin niet met ons mee. Voor het jodendom dat zich op de bijbelse traditie baseert, is de naam, van God en van mensen, niet een willekeurig etiket dat, losgekoppeld van innerlijke kwaliteiten, zomaar vervangen zou kunnen worden door iets anders, maar de uitdrukking van iemands wezen. Helder wordt dat gesteld door de 20e-eeuwse talmoedigeleerde Eliyahu Dessler. De naam die ouders voor hun kind kiezen, zegt Dessler, is niets anders dan een 'kleine profetie', een profetisch getuigenis dat aangeeft wat het wezen zal zijn van het mensje dat tot wording komen zal. Vraag een orthodoxe jood: 'What's in a name?', 'Wat zegt een naam?', en het antwoord zal luiden: 'Alles, alles wat kenmerkend is voor het wezen van de mens die die naam draagt.'

Rond Kerstmis, gemeente, horen wij, in het spoor van het joodse denken, enkele wezenlijke namen opklinken in het getuigenis van de Heilige Schrift. Eerst is daar de naam van het pasgeboren kind van Zacharias en Elisabet, het kind van wie reeds vóór zijn geboorte werd aangekondigd dat hij de weg van de komende Messias zou bereiden. Wanneer bij zijn besnijdenis zijn voorgenomen naam genoemd wordt, staan de getuigen perplex: 'Johannes? Moet hij Johannes heten? Maar die naam komt in uw familie helemaal niet voor!' En toch wordt het Johannes, overeenkomstig de opdracht die de engel Gabriël, nog voor het kind verwekt was, aan zijn vader gegeven had. Jo-hannes, in het Hebreeuws Jo-chanan: Jehovah, Jahweh, de HEER, is genadig: dit kind zal de

messiaanse tijd inluiden, waarin voor ieder die zich bekeert Gods bevrijdende genade zichtbaar en tastbaar zal worden.

En dan breekt het uur U aan. Dan gaat de hemel open. Dan verschijnt ten overstaan van verschrikte herders aan een donker firmament de lichtglans van opnieuw een engel van de Heer: 'U is heden de Verlosser geboren: de Messias, de Heer, in de stad van David.' Prachtige woorden, hoopgevende titels die aangeven dat een nieuwgeboren Kind de langverwachte Bevrijder zal zijn, soeverein in zijn optreden en koninklijk van afkomst.

Maar hoe heet het Kind eigenlijk? Uit de mond van de engel horen we daarover niets. Het kan haast niet anders of de herders moeten het gevraagd hebben aan zijn vader en moeder, toen ze op aanwijzing van de engel het Kind eenmaal gevonden hadden, liggend in zijn voerbak: 'Ach, wat een lief hummeltje! Hoe heet Hij eigenlijk?'

Ja, hoe heet het Kind eigenlijk? Wat is zijn naam? En wat zegt die naam ons over zijn wezen, zijn missie, zijn levensopdracht? Acht dagen na het bezoek van de herders wordt, bij de besnijdenis van het Kind, zijn naam voor het eerst publiekelijk uitgesproken: Jezus, Jehoshua, Jozua: Jahweh is redding.

Rond Kerstmis horen wij in het getuigenis van de Heilige Schrift twee namen opklinken die, in lijn met het joodse denken, wezenlijke namen zijn: Johannes, Jochanan: Jahweh is genadig, zijn genade wordt zicht- en tastbaar in de aanstaande Messias; en Jezus, Jehoshua: Jahweh is redding, hier en nu, in dit Kind, is Gods langverwachte verlossing voorhanden.

Jahweh is redding. Dat is de essentie van Kerstmis. Maar waarvan, gemeente, redt Hij ons? Waarvan zouden wij, nu we aan het einde komen van een buitengewoon moeilijk en voor sommigen uiterst verdrietig jaar, gered willen worden? Is het niet van de beklemmende tunnel waarin wij wereldwijd gevangen worden gehouden, sinds een nieuw virus zich razendsnel verspreidde, ziekte en dood om zich heen zaaide, de samenleving ontwrichtte en de economie grondig aantastte? Ja, nu wij in een oorlogssituatie terecht zijn gekomen, zoals in het afgelopen jaar meermalen gesteld is – een strijd met een onzichtbare vijand die overal op de loer ligt, waarvoor we steeds op onze hoede moeten zijn, die zijn kenmerken verandert om onze afweer zoveel mogelijk te omzeilen – zouden wij dan nu geen beroep mogen doen op de interventie van het messiaanse Kind met de klinkende naam Jezus, Jahweh is redding, het Kind van wie door de profeet Jesaja geprofeteerd is dat Hij de Vredevorst genoemd zou worden, degene die de stampende soldatenschoenen en de bebloede oorlogsmantels weg zou doen en een eindeloze vrede aan het licht zou brengen?

Is dit, gemeente, de redding die we van het messiaanse Kind mogen verwachten? Het antwoord luidt: ja en nee. Ja, omdat het scheppen van vrede in een brede zin van het woord, het beëindigen van oorlog, het genezen en uitbannen van ziekte, het bevorderen van welzijn, inderdaad tot het takenpakket van de Messias behoort. Maar tegelijk: nee, omdat God ervoor gekozen heeft de komst van de Messias in tweeën te splitsen en niet al zijn heil tegelijk te laten komen. Dat is een essentieel bijbels gegeven dat standaard onderbelicht blijft in de verkondiging rond Kerstmis, maar dat ons behoeden kan voor overspannen verwachtingen en eenzijdige praktijken. De in het Oude Testament voorzegde komst van de Messias blijkt in het Nieuwe Testament een dubbele komst te zijn. Het Kind met de veelzeggende naam Jezus, Jahweh is redding, komt eerst als Kind

in de kribbe om in zijn aardse bediening het verlossende messiaanse grondwerk te verrichten. Daarna verschijnt Hij opnieuw als hemelse Heer om zijn werk af te maken.

In de eerste fase van zijn komst, de eerste trap van de messiaanse tweetrapsraket, de menswording van Gods Zoon die wij met Kerstmis vieren, wordt het grondprobleem aangepakt waardoor Gods goede schepping is ontspoord en het kwaad de wereld is binnengekomen: de zonde, de rebellie van de mens tegen zijn Schepper. De messiaanse vrede heeft in deze eerste fase de grondtoon van verzoening. In die richting wordt de naam Jezus dan ook verklaard in het evangelie naar Matteüs, als een engel tot Jozef, de verloofde van de zwangere Maria, zegt: 'U zult het Kind dat geboren gaat worden de naam Jezus geven, want Hij is het die zijn volk zal redden van hun zonden.'¹ Jezus: Jahweh is redding, primair van de blokkade van de zondes Schuld die Gods zegen voor zijn volk en voor de wereld in de weg staat. Later zal Jezus zelf bevestigen dat Hij met dit doel op aarde verschenen is, wanneer Hij de woorden spreekt: 'De Mensenzoon (lees: de Messias) is gekomen om zijn leven te geven als een losprijs voor velen.'²

Vanuit deze messiaanse kerstbasis volgt de rest: de heelwording van mens en maatschappij, vrede in de meest brede zin des woords. In Jezus' aardse bediening worden de eerste tekens daarvan reeds zichtbaar, wanneer zieken worden genezen, bezetenen bevrijd en te vroeg gestorvenen opgewekt. Maar het blijven tekens, vooruitwijzingen naar wat nog komen moet: de tweede fase van de komst van de Messias, de tweede trap van de messiaanse tweetrapsraket: het definitief herstel van alle dingen bij zijn wederkomst. Dan wordt ziekte voorgoed uitgebannen, inclusief het lelijke coronavirus dat onder ons huishoudt; dan wordt de dood, die ons nu nog op ruwe wijze geliefden afneemt, voorgoed de wacht aangezegd; dan maken zwaarden voor altijd plaats voor ploegscharen, dan is het messiaanse vrede-rijk compleet. Dan knielen, zo hoorden wij in onze brieflezing van vanmorgen, eindelijk al Gods schepselen voor Hem die, komend vanuit Gods hemelse heerlijkheid, geboren werd als mens, die als de minste der mensen stierf aan een kruis, maar die als verrezen Heer en drager van de hoogste ere naam, de naam van God zelf: Jahweh, eenmaal zal delen in de eer die God toekomt.

De komst van de Messias blijkt een dubbele komst te zijn: een komst in een kribbe en een komst in heerlijkheid. Wanneer beide komsten niet worden samengehouden, ontstaan er brokken. Dan verwordt Kerstmis, het feest van Gods genadig omzien naar een wereld verloren in schuld, gemakkelijk tot de eenzijdige aansporing in navolging van het Kerstkind zelf vrede op aarde te bewerken, in de verwachting dat wij, door Hem geïnspireerd, Gods koninkrijk in eigen kracht zouden kunnen oprichten. Nu is het streven naar vrede zeker een christelijke opdracht en komen wij, als we op het Kerstkind geënt zijn, een heel eind, maar de definitieve vrede wordt bewerkt aan het eind der tijden, bij zijn wederkomst, door God zelf: 'De ijver van Jahweh van de legermachten zal dit doen', zei Jesaja ons vanmorgen niet zonder reden, nadat hij ons het messiaanse vrede-rijk geschilderd had. Wie het kerstgebeuren eenzijdig beschouwt als een aansporing tot menselijk handelen en aan de wederkomst van de Messias geen geloof meer hecht, houdt bijbels gezien een vervormd en half Kerstkind in handen.

Jezus, Jahweh is redding. Met deze lichtende naam in onze banier vieren wij dit jaar in een donkere wereld het kerstfeest. Nee, het lijden dat ons omvat, wordt door het

¹ Mat. 1:21.

² Mat. 20:28; Marc. 10:45.

Kerstkind niet *stante pede* weggenomen: definitief vrij van virussen, ziekten en de bittere dood worden wij pas bij zijn tweede komst. Tot het zover is, mogen wij bidden om en danken voor pogingen die gedaan worden om ons leven weer leefbaar te maken.

Maar intussen staan wij niet met lege handen. Want God heeft in het Kerstkind onvoorwaardelijk naar ons omgezien en ons eens voor altijd met Hem verzoend: wij zijn in leven en in sterven zijn eigendom geworden en dragers van zijn levensvernieuwende en ondersteunende Geest. Niets zal ons meer kunnen scheiden van Gods liefde in Jezus Christus, onze Heer. Ja, zelfs op een donker kerstfeest als het kerstfeest van 2020 is er reden ons te verheugen. Want de Naam, de Naam staat boven ons en gaat voor ons uit, de toekomst tegemoet, de Naam van onze geliefde Heer: Jezus, Jahweh is redding.

‘What’s in a name?’, ‘Wat zegt een naam eigenlijk?’ Als het gaat om de naam van Jezus, luidt het antwoord: alles. Zijn naam is onze redding, onze hoop, Gods woord van onvoorwaardelijke trouw in een donkere wereld. Laten wij aan die naam vasthouden tot aan het einde van de tunnel het licht weer dagen gaat.

Amen.